
การสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชในชินกาลมาลีปกรณ์*

LEGITIMIZING THE REIGN OF KING TILOKARAJ IN THE CHINNAKALAMALIPAKON

อภิเดช สุผา¹ และ ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ²

Aphidej Supha¹ and Natawut Klaisuwan²

¹⁻²สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻²Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

E-mail: natawut.kla@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ 1) สาเหตุในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช 2) กลวิธีสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช โดยศึกษาจากชินกาลมาลีปกรณ์เป็นเอกสารหลัก และศึกษาด้านพื้นที่เมืองเชียงใหม่ ตลอดจนโคลงยวนพ่ายเป็นเอกสารรอง ผลการศึกษาพบว่า พระรัตนปัญญาเถระสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการขึ้นครองราชย์ กลวิธีที่ใช้ในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช ได้แก่ 1) การสร้างวาทกรรมธรรมราชา 2) การสร้างภาพแทนธรรมราชา สำหรับเหตุจำเป็นที่ต้องสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช มาจากการกล่าวถึงในทางไม่ดี ดังปรากฏในตำนานพื้นที่เมืองเชียงใหม่ และโคลงยวนพ่าย

คำสำคัญ : การสร้างความชอบธรรม, พระเจ้าติโลกราช, ชินกาลมาลีปกรณ์

Abstract This academic article has two main objectives: 1) Reasons for Strategies for legitimizing King Tilokaraj. The study was based on the Chinnakalamalipakon as the primary document and they studied the local legends of Chiang Mai and the Khlong Yuan Phai as secondary documents. The

---

* Received 6 November 2025; Revised 21 December 2025; Accepted 22 December 2025

---

study found that Phra Rattanapanyathera legitimized King Tilokaraj is ascension to the throne to avoid problems. The strategies used to legitimize King Tilokaraj included: 1) Legitimization through the invention of names; 2) Legitimization through the promotion of Buddhism; 3) Legitimization through filial piety; 4) Legitimization through the power of merit and virtue. The necessity to legitimize King Tilokaraj stemmed from his negative portrayal, as recorded in the Chiang Mai local legends and the Yuan Phai poem.

Keywords : Egitimization, King Tilokaraj, Chinnakalamalipakon

บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ราชวงศ์ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ จำเป็นต้องศึกษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง จึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำในเรื่องที่ศึกษา ทั้งนี้หลักฐานชั้นต้นในการศึกษาประวัติศาสตร์ราชวงศ์ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ อันเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการ ได้แก่ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่และชินกาลมาลีปกรณ์ ความจากเอกสารประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ตั้งแต่สมัยพระเจ้ามังรายสร้างเมือง สืบมาจนถึงกษัตริย์องค์สำคัญต่างๆ ได้แก่ พระเจ้ากือนา พระเจ้าสามฝั่งแกน พระเจ้าติโลกราช

ภาพที่ 1 : พระบรมรูปพระเจ้าติโลกราช

ประดิษฐานหน้าพระเจดีย์หลวง วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

บันทึกภาพโดย : ญัฐฉิ คล้ายสุวรรณ

พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์มังราย ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ได้รับการยกย่องให้มีฐานะเป็น “พระเจ้า” เช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาทั้งนี้ความในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ กล่าวยกย่องพระเจ้าติโลกราชว่ามีพระบารมีเหนือกว่าพระมหากษัตริย์องค์อื่นๆ ของอาณาจักรล้านนา ดังจะเห็นได้จากการออกพระนามของพระองค์ว่า “พระเป็นเจ้าติโลกราช” หรือ “เจ้าพระยาติโลกราช” (สร้อยดี อ่องสกุล, 2560 : 65-66)

รัชกาลของพระเจ้าติโลกราชเป็นรัชกาลที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากพระองค์ทรงกระทำพระราชภารกิจต่างๆ เพื่อบ้านเมืองนานับการ จนอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ขยายเขตแดนไปได้กว้างใหญ่กว่าสมัยรัชกาลอื่นๆ ทั้งยังปรากฏว่าในรัชกาลของพระเจ้าติโลกราช พุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง อันเป็นผลมาจากการทำนุบำรุงของพระเจ้าติโลกราช มีการสังคายนาพระไตรปิฎกเป็นครั้งที่ 8 ณ วัดโพธาราม (วัดเจดีย์เจ็ดยอดในปัจจุบัน) โดยใช้เวลาในการทำสังคายนาเป็นเวลา 1 ปี นับเป็นครั้งแรกที่มีการสังคายนาพระไตรปิฎกในประเทศไทย (พัฒน์ เพ็งผลา, 2549 : 33) นอกจากมีการสังคายนาพระไตรปิฎกเป็นครั้งแรกในประเทศไทยแล้ว ผลจากการทำนุบำรุงพุทธศาสนาของพระเจ้าติโลกราช ทำให้พุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป

อย่างกว้างขวาง จึงปรากฏสำนักนิกายสวนดอกและสำนักนิกายสีหลหรือวัดป่าแดงแพร่กระจายอยู่ตามเมืองต่างๆ เช่น เมืองเชียงตุง เมืองเชียงรุ่งเมืองยอง เมืองนายน ทั้งยังมีหลักฐานว่า พระพุทธศาสนาจากอาณาจักรล้านนาได้เผยแพร่เข้าสู่รัฐไทใหญ่จนหยั่งรากลึก และมีความเจริญรุ่งเรืองในบริเวณนี้ (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2561 : 116-117)

นอกจากเรื่องพระราชภารกิจที่พระเจ้าติโลกราชทรงปฏิบัติแล้ว พระราชประวัติของพระเจ้าติโลกราชก็เป็นที่น่าสนใจไม่น้อยเช่นกัน เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในราชสำนักล้านนาตลอดจนอาณาจักรใกล้เคียง ทั้งนี้เมื่อศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ 2 ฉบับ ได้แก่ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กับชินกาลมาลีปกรณ์จะเห็นได้ว่า เอกสารประวัติศาสตร์ทั้ง 2 ฉบับให้รายละเอียดเกี่ยวกับพระราชประวัติของพระเจ้าติโลกราชต่างกัน โดยความในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ได้เล่าเรื่องราวของพระเจ้าติโลกราชอย่างละเอียด เช่น การถูกพระเจ้าสามฝั่งแกน พระราชบิดาเนรเทศไปอยู่ที่เมืองยวมใต้ (อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน) การทำสงครามกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา การเสด็จยกกองทัพไปปราบปรามเมืองต่างๆ เช่น เมืองแพร่ เมืองน่าน เพื่อให้ขึ้นต่ออาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ และยังมีเรื่องที่น่าสนใจของพระองค์อีกเรื่องหนึ่ง คือ การแย่งชิงราชสมบัติ จากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา

ภาพที่ 2 : พระบรมรูปพระเจ้าสามฝั่งแกน
ประดิษฐานหน้าพระเจดีย์หลวง วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
บันทึกภาพโดย : ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ

ประเด็นเรื่องการแย่งชิงราชสมบัติจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา ทำให้เกิดความมัวหมองต่อพระเจ้าติโลกราช เพราะดูประหนึ่งว่าพระองค์เป็นกบฏต่อราชบัลลังก์ และไม่กตัญญูต่อพระราชบิดา ดังนั้นเมื่อพระรัตนปัญญาเถระได้รับจนาชินกาลมาลีปกรณ์ขึ้นในสมัยพระญาแก้วภูตาธิปติราช (พระเมืองแก้ว) หรือที่ในชินกาลมาลีปกรณ์เอยพระนามว่า พระเจ้าติลกปนัดดาธิราช (สุริยา รัตนกุล, 2553 : 240) จึงได้หลีกเลี่ยงเรื่องราวในตอนนี และเน้นไปที่การกล่าวถึงภาพแห่งความเป็นกษัตริย์ผู้ประเสริฐแห่งพุทธศาสนาของพระเจ้าติโลกราชเท่านั้น เหตุที่พระรัตนปัญญาเถระเน้นกล่าวถึงภาพแห่งความเป็นกษัตริย์ผู้ประเสริฐแห่งพุทธศาสนาของพระเจ้าติโลกราช เพราะมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความชอบธรรมให้กับพระองค์ผู้เป็นพระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ทั้งยังทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

บทความนี้จะแสดงให้เห็นว่า เหตุใดพระรัตนปัญญาเถระจึงต้องสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นแก่พระเจ้าติโลกราช และพระรัตนปัญญาเถระใช้กลวิธีใดในการแสดงความชอบธรรม

การศึกษาในครั้งนี้ผู้เขียนใช้วิธีการศึกษาโดยวิพากษ์เอกสาร ร่วมกับการอ่านแบบละเอียด และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าติโลกราชจากเอกสารหลัก คือ ชินกาลมาลีปกรณ์ แปลเป็นภาษาไทยปัจจุบันโดยแสง มนวิฑูร และใช้ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับปริวรรตเป็นตัวอักษรไทยปัจจุบันโดยอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด ้วยอาจ เป็นเอกสารรองในการศึกษา นอกจากนี้ผู้เขียนจะสอบทานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าติโลกราชจากโคลงยวนพ่าย วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือทางวิชาการให้มากขึ้น

การตรวจสอบเอกสาร

เอกสารที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และโคลงยวนพ่ายที่แสดงประวัติศาสตร์ของราชวงศ์แห่งอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่อย่างละเอียด แต่การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาประเด็นเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราชเท่านั้น ดังนั้นผู้เขียนจึงขอแสดงรายละเอียดเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราช ดังนี้

1. ชินกาลมาลีปกรณ์

ชินกาลมาลีปกรณ์เป็นเอกสารชิ้นต้นที่มีเนื้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ พระรัตนปัญญาเถระแต่งเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2060 ตรงกับรัชกาลของพระญาแก้วภูตาธิปติราช (พระเมืองแก้ว) ซึ่งเป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าติโลกราช ดังนั้น

เอกสารฉบับนี้ จึงมีความน่าเชื่อถือสูง เพราะเป็นเอกสารที่มีอายุใกล้เคียงกับเหตุการณ์ในสมัยพระเจ้าติโลกราชความในชินกาลมาลีปกรณ์ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราชว่า พระองค์ขึ้นครองราชย์ ต่อจากพระราชบิดา ทรงให้ความอุปถัมภ์บำรุงพุทธศาสนาเป็นเอกประการ เรื่องสำคัญ ได้แก่ การบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุเจดีย์หลวง การสร้างพระมหาปราสาทขึ้นหลังหนึ่งทางด้านทิศเหนือของพระเจดีย์หลวง การสถาปนาเขตวิสุงคามสีมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบวชกุลบุตร การปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ ณ วัดโพธาราม การอัญเชิญพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) จากนครลำปางขึ้นประดิษฐานบนพระเจดีย์หลวง การสร้างพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์

2. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เป็นเอกสารชั้นต้นที่บันทึกเรื่องราวของอาณาจักรล้านนากับความสัมพันธ์ที่มีต่อบ้านเมืองใกล้เคียง ความจากตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ตอนหนึ่งกล่าวถึงพระเจ้าติโลกราชว่า พระองค์ถูกพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา เนรเทศไปอยู่ที่เมืองยวมได้ต่อมาทรงสมคบคิดกับอำมาตย์ผู้หนึ่งนามว่า “สามเด็กล้อย” ซึ่งราชสมบัติจากพระราชบิดาแล้วขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งนครเชียงใหม่ ทรงทำสงครามเพื่อขยายอาณาเขตกับเมืองต่างๆ เช่น เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองยอง เมืองหลวงพระบาง และเมืองต่างๆ ในรัฐชาน สงครามครั้งสำคัญ คือ สงครามกับกรุงศรีอยุธยา มีการกล่าวถึงการใช้ไหวพริบในการรบระหว่างพระเจ้าติโลกราชกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา

3. โคลงยวนพ่าย

เนื่องจากโคลงยวนพ่ายเป็นเอกสารของฝ่ายกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นคู่อริกับพระเจ้าติโลกราชจึงมีเนื้อความส่วนใหญ่กล่าวโจมตีพระเจ้าติโลกราช เรื่องที่สำคัญได้แก่ การชิงราชสมบัติจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา การสั่งประหารหมื่นดงนคร เจ้าเมืองเชียงขึ้นผู้มีความจงรักภักดีการสั่งประหารท้าวบุญเรืองพระราชโอรสโดยไม่มีความผิด กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่ายจึงมีมุมมองต่อพระเจ้าติโลกราชตามที่ณัฐฉัตร คล้ายสุวรรณ (2565) สรุปไว้ดังนี้ 1) พระเจ้าติโลกราชคือผู้รุกราน 2) พระเจ้าติโลกราชเป็นผู้มีใจริษยาและเปี่ยมไปด้วยเล่ห์กล 3) พระเจ้าติโลกราชทรงมีน้ำพระทัยประดุจโจร 4) พระเจ้าติโลกราชทรงระแวงผู้ใกล้ชิด 5) พระเจ้าติโลก

ราชทรงเป็นผู้โศกเศร้าเบาปัญญา6) พระเจ้าติโลกราชทรงพระกรุณาเบา 7) พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นผู้มีโทษรุนแรง

จากการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพบว่า มีเอกสาร 2 ฉบับ คือ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กับโคลงยวนพ่าย วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นเท่านั้น ที่กล่าวถึงพระเจ้าติโลกราชด้วยข้อหาซึ่งราชสมบัติจากพระราชบิดา แต่ในอีกมุมหนึ่งพระเจ้าติโลกราชก็ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีคุณธรรม ดังนั้นจึงพบว่ามี การสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชในชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ให้เห็นสาเหตุแห่งการสร้างความชอบธรรมตลอดจนกลวิธีในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชของพระรัตนปัญญาเถระที่แสดงไว้ในชินกาลมาลีปกรณ์ ดังนี้

การสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช

1. สาเหตุแห่งการสร้างความชอบธรรม

เมื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราชในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ พบข้อมูลเกี่ยวกับการได้มาซึ่งพระราชบัลลังก์ของพระองค์ในทางไม่ชอบธรรม เพราะพระองค์สมคบคิดกับอำมาตย์ผู้หนึ่งนามว่าสามเด็กน้อย ซึ่งพระราชบัลลังก์มาจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา ดังความว่า

ยังมีเสนาเจ้าพญาสามปรยาผู้ 1 ชื่อนายสามเด็กน้อย หื้อกินข้าวขัน
รองดังขุที่ มั่นบ่ซื้อแก่เจ้าตน มันจึงค้าชูเจ้าท้าวลกกินเมืองเชียงใหม่ จึงใช้คนไป
เอาเจ้าท้าวลกยังยวมได้ บ่หื้อไพร่รู้สักคน เอามาชุ่มซ่อนไว้ในเวียง

(อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด วัยอาจ ปวีรรต, 2543 : 78)

ข่าวการชิงพระราชบัลลังก์ของพระเจ้าติโลกราชจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา ไม่ได้รู้กันเฉพาะในนครเชียงใหม่เท่านั้น แต่ยังล่วงรู้ไปถึงกรุงศรีอยุธยาที่ในขณะนั้นกำลังทำสงครามกับอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ สมเด็จพระอินทราชาวิสุทธิเจ้าโคลงยวนพ่ายซึ่งเป็นขุนศึกฝ่ายกรุงศรีอยุธยา จึงได้นำข่าวนี้มาโจมตีพระเจ้าติโลกราช เพื่อทำลายชื่อเสียงของพระองค์ ดังความว่า

กรุงลาวอำนาจน้ำ	ใจโจร ก่อนนา
เคยบยดบิตรองค์	อวดรู้
ชีสาท่านโอนเอา	ดีต่อ กิตี
คิดใคร่ควักดีผู้	เผ่าดี

(กรมศิลปากร, 2540 : 352)

การแย่งชิงราชสมบัติจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดาของพระเจ้าติโลกราช อาจเป็นปัจจัยและสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระรัตนปัญญาเถระไม่นำไปกล่าวถึงในชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาเล่มสำคัญของอาณาจักรล้านนา เพราะอาจทำให้ภาพลักษณ์ของพระเจ้าติโลกราชดูไม่งดงามในความเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม ดังนั้นเมื่อพระรัตนปัญญาเถระได้แสดงประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนาเชิงใหม่จนมาถึงยุคสมัยของพระเจ้าติโลกราชท่านจึงเน้นกล่าวเฉพาะความเป็นอัครศาสนูปถัมภกของพระเจ้าติโลกราชท่านนั้น แต่ในการกล่าวถึงจะเห็นว่าพระรัตนปัญญาเถระได้ใช้กลวิธีต่างๆ ในการแสดงความชอบธรรมให้เกิดขึ้นแก่พระเจ้าติโลกราชหลายวิธี ดังจะวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

2. กลวิธีสร้างความชอบธรรม

เมื่อศึกษากลวิธีต่างๆ ในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชในชินกาลมาลีปกรณ์ พบว่า พระรัตนปัญญาเถระใช้กลวิธีสร้างความชอบธรรมโดยการประกอบสร้างวาทกรรมและภาพแทนเพื่อทำให้เกิดความหมายอันสื่อไปถึงการรับรู้ว่าพระเจ้าติโลกราชเป็นพระราชผู้ทรงธรรม แต่ก่อนที่จะได้นำเสนอผลการศึกษา ผู้เขียนขอทบทวนความรู้เกี่ยวกับวาทกรรมและภาพแทนเป็นเบื้องต้น ดังนี้

พัชลินจ์ จินนุ่น (2562 : 147) ให้นิยามของคำ “วาทกรรม” ว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาชุดหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการคิดที่มีระบบ มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีเงื่อนไข แล้วถ่ายทอดออกเป็นภาษา อันเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร วาทกรรมถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับความคิดของผู้สร้างที่ต้องการสื่อความหมายบางอย่างให้เกิดขึ้นในสังคม หรือเพื่อให้เกิดความรู้หรือการรับรู้ไปในอีกทางหนึ่งตามที่ต้องการให้คนในสังคมรับรู้ เมื่อวาทกรรมที่ถูกสร้าง

ขึ้นมาอยู่ได้ในสังคมแล้ว วาทกรรมนั้นๆ ก็จะกลายเป็นอำนาจ เป็นเครื่องมือในการสกัดกั้น ไม่ให้เกิดความรู้อื่นๆ หรือความหมายอื่นๆ มาทำลายความรู้เดิมหรืออำนาจเดิม การศึกษาวาทกรรมจึงช่วยให้ผู้ศึกษามองเห็นได้ว่าความรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนเกิดจากความมุ่งหวังบางประการของผู้สร้าง

ภาพแทน คือ ภาพที่ถูกสร้างขึ้นจากความคิดโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการนำเสนอความคิดไปสู่ผู้รับสาร ภาพแทนจึงเป็นการให้ความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยผู้สร้างมีจุดมุ่งหมายบางอย่างที่ต้องการให้คนอื่นๆ รับรู้ความหมายของภาพที่ถูกสร้างขึ้น ได้อย่างกระจ่างชัด (Hall, 1997) ขณะที่ ศิริพร ภักดีผาสุข (2561) ให้ความหมายของภาพแทนว่าเป็นการนำเสนอความคิดบางอย่าง เพื่อให้เกิดการรับรู้ผ่านกระบวนการการตัดสินใจ การประเมินค่าและเลือกสรรแง่มุมในการนำเสนอ

จากการศึกษาชินกาลมาลีปกรณ์ ผู้เขียนพบการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช โดยการประกอบสร้างวาทกรรมและภาพแทน ซึ่งวาทกรรมและภาพแทนที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมา คือ วาทกรรมธรรมราชา และภาพแทนธรรมราชา

ธรรมราชา เป็นแนวคิดทางการเมืองการปกครองที่ว่าด้วยพระราชาคือผู้ทรงธรรม ปกครองบ้านเมืองด้วยคุณธรรมหรือคุณงามความดี ผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมของสังคม ไม่ใช่อำนาจบังคับขู่เข็ญพลเมืองให้ได้รับความเดือดร้อน และอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ไพร่ฟ้าประชาชน นอกจากนี้ความเป็นธรรมราชายังขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนตามหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 และราชสังคหวัตถุ 4 โดยหลักธรรมดังกล่าวถือเป็นมาตรฐานหรือแนวทางให้พระราชา ดำรงตนไปในทางที่ถูกต้องสมควรและไม่กระทำตนไปในทางที่ผิดทำนองคลองธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ (ขยูนิน นุ้ยสิน, 2566 : 64-65) สำหรับรายละเอียดในการประกอบสร้างวาทกรรมธรรมราชา และภาพแทนธรรมราชาที่พบในชินกาลมาลีปกรณ์ อธิบายได้ดังนี้

2.1 วาทกรรมธรรมราชา

ทุกครั้งที่พระรัตนปัญญาเถระกล่าวถึงพระนามของพระเจ้าติโลกราช ท่านจะใช้พระนามที่ประดิษฐ์ขึ้นจากภาษาบาลีสันสกฤตอันสื่อความหมายว่า พระเจ้าติโลกราชเป็นพระราชาผู้ทรงธรรมตามแนวคิดจักรพรรดิราช ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระรัตนปัญญาเถระได้สร้าง วาทกรรมธรรมราชา เพื่อให้พระเจ้าติโลกราชมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ดังนี้

- พระเจ้าสิริธรรมจักรดีลกษาราช
- พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิ
- พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิติลกมหาราช
- พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิราชาธิราช
- พระธรรมราชา

(แสง มณีพร, 2539 : 362-367)

จากพระนามของพระเจ้าติโลกราชดังกล่าวข้างต้น ล้วนสื่อความหมายให้เห็นถึงการเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อพระเจ้าติโลกราชเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม พระองค์จึงมีความชอบธรรมในการครองพระราชบัลลังก์

2.2 ภาพแทนธรรมราชา

พระรัตนปัญญาเถระได้แสดงภาพแทนธรรมราชาของพระเจ้าติโลกราชด้วยการยกพระราชกรณียกิจของพระเจ้าติโลกราชที่เกี่ยวข้องกับกิจการพุทธศาสนาหรือการปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนา เพื่อยืนยันให้สังคมได้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ ด้วยการนำเสนอภาพต่างๆ ดังนี้

2.2.1 ภาพอัครศาสนูปถัมภก พระรัตนปัญญาเถระได้ยกพระราชกรณียกิจของพระเจ้าติโลกราชที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาซึ่งมีเป็นอเนกประการ เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ ด้วยทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก ดังความตอนหนึ่งว่า

พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิติลกมหาราช ได้โปรดให้สร้างอภิเชกปราสาทในด้านทิศเหนือของพระธาตุเจดีย์หลวง แล้วหามเสลี่ยงเชิญพระมหาเถระเมธีกรพระอาจารย์ของพระองค์ มารดน้ำอภิเชกด้วยเครื่องบริขาร มีราคาแพงกว่าเครื่องบริขารทั้งปวง แล้วทรงถวายสมณศักดิ์ว่า พระอดุลศักดิ์ยาธิกรณมหาสามีต่อจากนั้นโปรดให้ห่มองค์พระเจดีย์หลวงด้วยแผ่นทองแดงอันอาบด้วยน้ำตะโกทอง ตั้งแต่ยอดถึงฐานธรณี แล้วให้ปิดทองคำเปลวอีกชั้นหนึ่ง

(แสง มนวิthur, 2539 : 364)

การสร้างภาพความเป็นอัครศาสนูปถัมภกของพระเจ้าติโลกราชโดยพระรัตนปัญญาเถระ เป็นการให้ความหมายของพระเจ้าติโลกราชว่าทรงเป็นธรรมราชา เพราะทรงมีความมุ่งมั่นในการวางรากฐานทางพุทธศาสนาให้มั่นคงต่ออาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ซึ่งภาพที่เกิดขึ้น ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าติโลกราช

2.2.2 ภาพความเป็นบุตรผู้กตัญญู แม้ว่าพระเจ้าติโลกราชจะชิงราชสมบัติมาจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา แต่พระรัตนปัญญาเถระได้แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของพระเจ้าติโลกราชที่มีต่อพระราชบิดา ตลอดจนพระราชมารดาของพระองค์ ด้วยการเสด็จออกผนวชเพื่อทดแทนพระคุณ ผลจากการแสดงภาพความเป็นบุตรผู้กตัญญู ทำให้เกิดความหมายขึ้นต่อพระเจ้าติโลกราชว่า ทรงมีความกตัญญูต่อบุพการี คู่ควรกับราชสมบัติดังนี้

พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิราชาธิราช ทรงปรารถนาจะให้ทายาทแห่งพระศาสนาเพื่อสนองพระคุณพระบรมชนกชนนี จึงทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระเทวีผู้เป็นพระมารดาของพระองค์แล้วทรงผนวช พระภิกษุสงฆ์ได้อุปสมบทให้พระองค์ โดยมีพระอดุลศักดิ์ยาธิกรมมหาสามีเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระผู้เป็นเจ้าญาณมงคลเถระเป็นพระอุปัชฌาย์

(แสง มนวิthur, 2539 : 365)

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวว่า ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี ดังนั้นพระราชามีความกตัญญูต่อพระราชบุพการีดังเช่นพระเจ้าติโลกราช จึงเป็นพระราชผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ มีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ทุกประการ

2.2.3 ภาพผู้มีบุญบารมี พระรัตนปัญญาเถระได้ใช้เหตุการณ์ที่พระเจ้าติโลกราช สามารถอัญเชิญพระแก้วมรกตจากนครลำปาง มาประดิษฐานยังนครเชียงใหม่ได้โดยไม่มีปัญหา ทั้งนี้ในรัชกาลของพระเจ้ากือนาธรรมิกราช พระองค์เคยอัญเชิญพระแก้วมรกตเพื่อมาประดิษฐานเป็นศรีแห่งนครเชียงใหม่แล้วครั้งหนึ่งแต่ไม่สำเร็จ เพราะช่างทรงอัญเชิญ

พระแก้วมรกตไปนครลำปาง (พระแก้วมรกตจึงไปประดิษฐานที่นครลำปางช่วงหนึ่ง) ทว่าพระเจ้าติโลกราชสามารถอัญเชิญพระแก้วมรกตจากนครลำปาง ให้มาประดิษฐานยังนครเชียงใหม่ ได้อย่างราบรื่นดังความว่า

พระเจ้าติโลกราชโปรดให้อัญเชิญพระรัตนปฏิมา นั้น จากเขลางค์มา
ประดิษฐานไว้ที่เจดีย์หลวงซึ่งได้สร้างเสร็จแล้ว พระรัตนปฏิมานั้นปรากฏพระนาม
ว่า นครมณีปฏิมา เพราะเหตุที่เคยประดิษฐานอยู่ในนครเขลางค์มาแล้ว

(แสง มนวิฑูร, 2539 : 374)

การที่พระรัตนปฏิมาเถระกล่าวถึงความสำเร็จในการอัญเชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐานยังนครเชียงใหม่ได้ในสมัยพระติโลกราช เสมือนเป็นการประกาศให้ทราบทั่วกันว่าพระเจ้าติโลกราช คือ พระมหากษัตริย์ผู้มีบุญบารมีเหนือกว่ากษัตริย์องค์อื่นๆ ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ เพราะแม้แต่พระเจ้านันทบุรีได้รับการยกย่องว่าเป็นพระเจ้าธรรมิกราชแห่งอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ยังไม่สามารถอัญเชิญพระแก้วมรกตให้มาประดิษฐานได้ แต่พระเจ้าติโลกราชทรงทำได้ เหตุดังนี้จึงเป็นนัยยะบ่งบอกถึงบุญบารมีของพระเจ้าติโลกราชที่แม้กระทั่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังยอมรับ นอกจากนี้ยังเป็นการสื่อให้เห็นว่าการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าติโลกราช มีความชอบธรรมโดยสมบูรณ์

สรุป

ผู้เขียนตั้งเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า สาเหตุแห่งการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชเกิดขึ้นมาจากสาเหตุใด และพระรัตนปฏิมาเถระได้แสดงความชอบธรรมของพระเจ้าติโลกราชด้วยกลวิธีใด ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช เกิดขึ้นมาจากความไม่ต้องการให้เกิดปัญหาในเรื่องการเสด็จขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าติโลกราช สำหรับกลวิธีในการแสดงความชอบธรรมเกิดจากการประกอบสร้างวาทกรรมธรรมราชา และการสร้างภาพแทนธรรมราชา เพื่อยืนยันว่าพระเจ้าติโลกราชทรงมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ ทั้งนี้เหตุที่พระรัตนปฏิมาเถระต้องสร้าง

ความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชในชินกาลมาลีปกรณ์ อาจเป็นเพราะท่านเห็นว่าในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และโคลงยวนพ่ายวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น คงแพร่หลายไปสู่กลุ่มปัญญาชนของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่และกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอาจทำให้เกิดมุมมองที่ไม่ดีงามต่อพระเจ้าติโลกราชว่าพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้โหดร้าย ไม่มีความกตัญญูต่อบุพการี ดังนั้นเพื่อเป็นการให้ข้อมูลอีกด้านหนึ่งของพระเจ้าติโลกราชออกไปสู่กลุ่มปัญญาชนทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ และฝ่ายกรุงศรีอยุธยาพระรัตนปัญญาเถระจึงได้สร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชเอาไว้ในชินกาลมาลีปกรณ์เพื่อให้กลุ่มปัญญาชน มองเห็นภาพลักษณ์ ของ พระองค์ใน อีกด้าน หนึ่ง ซึ่งเป็น ภาพลักษณ์ ใน ด้าน ที่ ดี กล่าวคือ เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ประเสริฐ และมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2540). *วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชฎานิน นัยสิน. (2566). *คติเรื่องราชาในจารีตวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ. (2565). พระเจ้าติโลกราชในมุมมองของกวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 14(1), 61-72.
- พัชลินิจ จินนุณ. (2562). *วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2560). *กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2561). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สุริยา รัตนกุล. (2553). *อารยธรรมไทย*. นนทบุรี: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.
- แสง มนวิฑูร. (2539). *ชินกาลมาลีปกรณ์*. ใน *วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เล่ม 4*. กรุงเทพฯ: บริษัทเซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด ้วยอาจ, ปวีรบรรต. (2543). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่*. เชียงใหม่: สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Sage Publications.